

споживання FMCG впливають різні фактори з різноспрямованою силою дії.

З одного боку, можливе падіння доходів населення має скоротити споживання FMCG. З іншого – в умовах очікуваної інфляції й знецінювання грошей споживачі можуть витратити більше на поточне споживання, у тому числі за рахунок заощаджень. У результаті частка FMCG у видатках домогосподарств збільшуватиметься. Необхідно формальне моделювання впливу різних факторів на ринок FMCG, щоб оцінити їхній результативний ефект.

Висновки для маркетингової політики в умовах кризи:

1. Цінова політика має бути зваженою, тому що через кризу різко зросла вартість наслідків помилки. Виробники продуктів харчування різко підвищували ціни в 2008 р. Ціни на продукти харчування зростали швидше за індекс споживчих цін у цілому. І як результат – продукти харчування стали відносно дорогою групою товарів.
2. Варто приділяти особливу увагу брендам. По-перше, криза загострить конкуренцію: виробники боротимуться за менший обсяг бюджету споживачів. По-друге, виникне пореба у зміні / корекції позиціонування брендів у відповідь на мінливі моделі поведінки споживачів.

У рамках круглого столу Тетяні Ситник були поставлені такі запитання.

Юлія Спорши, керівник відділу по роботі з клієнтами дослідницької компанії Touchpoll Ukraine:

Якби не було світової фінансової кризи, фінансова криза в Україні однаково настигла би?

♦ Так. В Україні підвищувалися заробітні плати, тоді як продуктивність праці підвищувалася набагато повільніше. Світова криза тільки погіршила ситуацію в Україні. Прогноз Мінекономіки – 5% економічного спаду. Це значить, що

економіка повернеться на рівень середини 2007 р. Але, на нашу думку, цей прогноз надто м'який і економіка країни повинна повернутися на рівень 2006 р.

Індекс споживчих настроїв у четвертому кварталі 2008 р. упав до рівня 2000 року. Він зростав з 2000 до 2006 рр. Один із компонентів індексу – готовність робити великі покупки. Зараз він вище за індекс споживчих переваг, тому що люди очікують подальшого стрибка рівня інфляції. Також виріс індекс очікувань безробіття, особливо у Східному регіоні. Люди розмірковують над тим, що робити із заощадженнями. Вибирають між поточним споживанням і заощадженнями. На вибір споживача впливають доходи, ставки по кредитах і депозитах. Гроші знецінюються. Банки збільшують відсотки по депозитах, але довіра до них падає. Ця ситуація для України нова. Люди шукають альтернативні напрями вкладення грошей.

Який із представлених трьох сценаріїв ви вважаєте найбільш імовірним?

♦ Перший, що передбачає –15% реального зниження доходів і –1% номінального зниження доходів. Проблема у тім, що і цей сценарій може виявитися оптимістичним. Він припускає, що уряд індексує соціальні трансферти з урахуванням зростання рівня інфляції.

Якою, на вашу думку, буде структура споживання?

♦ Виросте частка FMCG.

Якою буде структура споживання у розрізі цінових сегментів?

♦ Наша думка: відбудеться перехід у низькоцінові сегменти. Але підтвердження цього ми поки дати не можемо.

Олена Канищенко, викладач Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зараз суспільство перебуває у стані «психозу». Наскільки впливають на кризу об'єктивні й суб'єктивні фактори?

♦ Економетрична модель пояс-

нює об'єктивні й суб'єктивні фактори, які можна поділити на п'ять головних і дві додаткові групи.

Юлія Спорши, керівник відділу по роботі із клієнтами дослідницької компанії Touchpoll Ukraine.

♦ Я можу відповісти на це запитання. Ми провели дослідження, у рамках якого опитували цільову аудиторію з доходом у 400 дол. і більше на одного члена родини. Загалом ці люди оцінюють життя добре. Тільки 30% зазначили, що ситуація погіршилася. Але паніка спостерігається у 50%. Навіть у цій групі респондентів є люди, які починають заощаджувати на їжі. 30% очікують зниження своїх доходів і тільки 5% – їхнє зростання. Вони так само їдуть у відпустку на різдвяні канікули. Але подивимося на їхню поведінку в лютому, коли прояв фінансової кризи буде найгострішим.

Катерина Ізмаденова, компанія Synovate.

«Ставлення російських споживачів до світової фінансової кризи» на основі досліджень, проведених у серпні – вересні 2008 р.

Хронологія подій

Серпень 2007 – BNP Paribas повідомляють, що припиняють роботу трьох фондів через нездатність оцінити вартість їхніх активів, що призводить до краху фондових ринків.

Вересень 2007 – Клієнти банку Northern Rock за один день вивели більше 1 мільйона фунтів стерлінгів.

Липень 2008 – Крах одного з найбільших американських іпотечних банків IndyMac.

Серпень 2008 – Перше дослідження Synovate кризи.

15 вересня 2008 – Банкрутство найбільшого банку Lehman Brothers.

29 вересня 2008 – Американський фондовий індекс

DowJones встановив рекорд падіння за всю більш ніж 100-річну історію. За день біржовий показник опустився на 6,98%. Американський конгрес відкидає план з виділення з бюджету 700 млрд дол. для придбання банківських активів. Масштабні падіння на фінансових біржах, уряди розробляють заходи щодо боротьби з фінансовою кризою, а увесь світ починає відчувати на собі її наслідки.

Вересень 2008 – Друге дослідження Synovate кризи.

Повторне дослідження було проведено у вересні 2008 р. на території Російської Федерації, щоб зрозуміти, які зміни відбулися у російських споживачів за вересень. Надалі планується проводити регулярні опитування у рамках глобального омнібуса, що буде відображати вплив кризи на повсякденне життя людей.

Понад 50% росіян вважають, що «усе виправиться». Росіяни не змінили структури витрат. Продовжують вкладати гроші в банки. Росіяни не скорочують витрати на розкіш. Росіяни менше скорочують витрати за останні шість місяців. 62% можуть скоротити витрати. Люди з більшим доходом швидше адаптуються до наслідків кризи. Будуть уникати надмірних витрат. Старші люди гостріше відчувають вплив кризи. Росіяни в першу чергу відмовляються від подорожей за кордон (26%), відвідувань кафе і ресторанів (19%) і покупок автомобілів (17%).

Найпоширеніші страхи росіян: втрата роботи (25%); неможливість прогодувати родину (14%), зростання соціальної нестабільності, рівня злочинності й ксенофобії (37%). При цьому 19% росіян взагалі нічого не бояться, а 60% упевнені, що криза торкнеться їх найближчим часом. 40% росіян відмовляються приймати важливі рішення щодо витрат, наприклад, весілля, зміни роботи, покупки автомобіля або квартири. Ще 40% росіян заявили, що зараз дозволяють собі витрати

винятково на товари першої необхідності. 6% навряд чи відмовляться від покупки складних технологічних винаходів. Але жодна криза не змусить росіян відмовитися від святкування Нового року!

**Олена Житник, InMind,
Ірина Кепіч, PRP Ukraine.
«Дослідження очікувань
працевлаштованого насе-
лення в ситуації еко-
номічної кризи».**

Ми проводили опитування у шести містах-мільйонниках: Дніпропетровськ (13%), Донецьк (12%), Одеса (13%), Львів (10%), Харків (19%) і Київ (34%).

Було опитано 55% жінок і 45% чоловіків. Розподіл резидентів за віком: 16–24 роки – 18%, 25–34 роки – 19%, 35–44 роки – 16%, 45–54 року – 18%, 55–64 роки – 13%, старше 65 років – 16%.

49% респондентів працюють на повній зайнятості, 22% респондентів – на пенсії, 20% – не працюють, 9% – працюють на неповній зайнятості.

У 47% респондентів з вищою освітою, у 27% – середня спеціальна, 12% – повна середня, 8% – неповна вища (менше 3 курсів) і у 4% – незакінчена середня.

Свій матеріальний стан респонденти оцінюють як:

55% – грошей вистачає на продукти й одяг, і ми можемо відкласти, але купувати дорогі речі складно;

26% – на продукти грошей вистачає, але придбання одягу викликає серйозні ускладнення;

9% – ми можемо купувати дорогі речі;

8% – ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на продукти;

2% – ми можемо купити собі все, чого забажаємо;

1% – важко сказати;

1% – відмова.

Розподіл працюючих за видами діяльності:

38% – керівники, професіонали,

власники, менеджери;

27% – кваліфіковані працівники або майстри;

20% – торгівля, клерки, офісні працівники;

7% – технічне обслуговування;

5% – напів/некваліфіковані робітники;

4% – відмова.

Більшість респондентів очікує негативного впливу кризи на родину і трохи менше на роботу. Люди емоційніше ставляться до своєї родини, ніж до роботи.

Респондентів також запитали, що, на їхню думку, відбудеться з їхньою компанією.

52% – вважають, що компанія не скоротить штат, але досягти поставлених цілей буде складно;

37% – компанія скоротить штат, але не вийде з бізнесу;

9% – відмова;

2% – компанія вийде з бізнесу.

Найбільш песимістичні прогнози характерні для кваліфікованих робітників і майстрів. Оптимістичні прогнози наявні в офісних працівників, клерків і торговців.

Респондентів запитали, скільки часу протягом останнього місяця керівництво вашої компанії приділяє увагу, повідомляючи про вплив фінансової кризи на компанію.

38% – не говорили взагалі;

24% – говорили достатньо;

20% – говорили небагато;

12% – відмова;

7% – говорили дуже багато.

І скільки часу, на їхню думку, керівництво компанії повинно це робити :

43% – відмова;

27% трохи більше, ніж вони це роблять;

18% – набагато більше, ніж вони це роблять;

9% – небагато менше, ніж вони це роблять;

3% – набагато менше, ніж вони це роблять.

Кому ж довіряють респонденти у фінансових питаннях в умовах кризи?